

ŽIVOT POSVEĆEN DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

IN MEMORIAM IVO ZALAR

(24. VELJAČE 1927. – 1. LISTOPADA 2010.)

U jesenjoj užurbanosti početka nove školske godine iz novih i još mirisnih školskih čitanki iskrao se Ivo Zalar. Ostavivši novoj generaciji mališana čitavo blago pomno izabrane dječje književnosti, Ivo je Zalar umro u Zagrebu 1. listopada 2010. godine. Bio je cjeloživotni pregalac na neuzoranom polju hrvatskoga teoretskog i stručnog proučavanja te klasificiranja dječje književnosti. Uz Milana Crnkovića autor je pionirskih izdanja i studija na području znanstvene percepcije književnoga stvaralaštva namijenjena dječjem uzrastu.

Ivo Zalar rodio se u Kalinovcu pokraj Đurđevca 24. veljače 1927. godine. Nakon pučke škole koju je pohađao u rodnom mjestu, gimnaziju i Filozofski fakultet završava u Zagrebu. Gotovo dva desetljeća Zalar je neumorno radio kao nastavnik hrvatskoga jezika u osnovnim i srednjim školama. U akademskoj godini 1967./68. boravio je na Sveučilištu u Varšavi u Poljskoj kao lektor hrvatskoga jezika. Godine 1970. odlazi na Učiteljsku akademiju u Zagrebu gdje djeluje do 90-ih godina prošloga stoljeća. U novoj državi obnašao je dužnost pomoćnika ministra prosvjete, kulture i športa do 1993. godine kada odlazi u mirovinu. Tijekom svog dvadesetljetnog rada na Učiteljskoj akademiji Zalar je objavio cio niz značajnih djela iz područja proučavanja dječje književnosti. Njegova knjiga *Dječji roman u hrvatskoj književnosti* iz 1978. godine prva je opsežna klasifikacija i periodizacija hrvatskoga dječjeg romana. Ovdje je Zalar iznio kronologiju razvitka hrvatske dječje proze, ali i vrlo konkretno definirao i objasnio sam žanr dječjega romana s njegovim bitnim težišnicama. No i kada piše posve stručno, Zalar neprestano upozorava na dječji habitus kao ono najbitnije u pristupu analizi bilo kojeg dječjeg djela. Stoga je njegov znanstveni diskurs nerijetko prošaran esejističkim, lirskim, usudila bih se reći toplim reminiscencijama na djetinjstvo, igru, pustolovinu i sve ono što čini čaroban dječji svijet i život. Već je u ovoj knjizi Ivo Zalar upozorio na bitnu, no u svijetu odraslih ali i "odrasle" znanosti zaboravljenu činjenicu, kako su upravo djeca najvjerniji konzumenti književnosti: "A ipak, ako pogledamo istini u oči, zapaziti ćemo da su djeca najvjerniji čitaoci, i ako još netko uopće čita književna djela, čitaju ih djeca, a to se sa sigurnošću ne bi moglo tvrditi za odrasle, bez obzira koliko to pesimistički zvučalo. Doduše, dječju pažnju i te kako zaokupljaju masovni mediji, no dijete se još uvijek može naći s knjigom u ruci – ne samo u školi nego i u domu – i nije zapiljeno u televizijski ekran". Danas iz njegovih riječi zaključujemo kako je upravo nad dječjom književnošću nasušno kritički i analitički bdjeti, čuvajući istodobno njezine estetičke vrhunce slobode. Već sljedeće godine, 1979., Ivo Zalar objavljuje zapaženu studiju *Pregled hrvatske dječje poezije*. Zalar je doista o dječjoj poeziji pisao mnogo, no ipak među zapaženije pripada njegova interpretativna analiza pjesništva Grigora Viteza, objavljena u ediciji "Ključ za književno djelo". Baveći se znanstvenom analizom dječje poezije, priredio je i dvije antologije poezije za djecu u više proširenih izdanja: *Čarobni govor djetinjstva* (1984., 1986.) i *Antologija hrvatske dječje poezije* (1994., 2007.). Baveći se antologičarskim radom priredio je

1996. godine i tri vrsne antologije hrvatskoga pjesništva 19. i 20. stoljeća. Također, priredio je i izbor iz hrvatske usmene baštine, objavivši ga kao knjigu *Hrvatske usmene priče* (1997.).

Jedan od njegovih najvrjednijih projekata na području dječje književnosti zasigurno su tri knjige u Matičinoj ediciji Pet stoljeća hrvatske književnosti iz 1991. godine – *Hrvatski dječji pisci (I,II, III)*. U prve dvije knjige obrađuje hrvatsku dječju prozu i njezine značajnije autore (Blanka Dovjak-Matković, Danko Oblak, Anđelka Martić, Dragutin Horkić, Palma Katalinić, Milivoj Matošec, Branko Hribar, Nada Iveljić, Sunčana Škrinjarić). Treću knjigu posvećuje autorima dječje lirike – Krunoslavu Kutenu, Zlati Kolarić-Kišur, Grigoru Vitezu, Stjepanu Jakševcu, Ratku Zvrki, Mladenu Bjažiću i Stanislavu Feminiću. Zalar je prvu i drugu knjigu popratio opsežnim esejima u kojima daje pregledan razvoj hrvatske dječje književnosti prema žanrovskoj raspodjeli na prozu i liriku. U suradnji s drugim teoretičarima dječje književnosti te metodičarima nastave hrvatskoga jezika i književnosti, Zalar sastavlja cio niz čitanki za osnovne škole, ali i priručnike za nastavnike i studente među kojima se izdvajaju naslovi – *Čitanka iz dječje književnosti* (u suradnji sa Z. Diklićem, 1984.) i *Primjeri iz dječje književnosti* (u suradnji sa Z. Diklićem i D. Težak, 1996.). Intenzivno radeći na teoriji dječje književnosti, Ivo se Zalar bavio i prevoditeljskim radom. Preveo je dva kulturna romana dječje književnosti – *Pustolovine Toma Sawyera* i *Pustolovine Huckleberryja Finna* Marka Twaina te izbor iz bajki Hansa Christiana Andersena. Zanimljivo je da se upustio u prevođenje i populariziranje manje poznatih Andersenovih bajki, no ne i manje estetski vrijednih ostvarenja svjetskoga kralja priče.

Ivo je Zalar cio svoj životni i radni vijek neumorno radio i pisao, bio je stalni suradnik časopisa *Umjetnost i dijete*, popratio je pogovorima, predgovorima i recenzijama niz dječjih izdanja suvremenih hrvatskih pisaca. U svemu uvijek mu je bila najznačajnija estetsko-etička ideja i kriterij, kako je i sam priznao u pogovoru *Antologiji hrvatske dječje poezije* iz 2007. Bio je to njegov životni i znanstveni *credo* a njegova vjerodostojnost sačuvana je u vrijednom stručnom opusu. To je zasigurno najsnažnija poruka novim generacijama stručnjaka, nastavnika, odgojitelja kao i svih poklonika začaranih prostranstava dječje književnosti.

Sanja Knežević